

15.413
/45

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BEM HADSEGÉDE

ELBESZÉLÉS A SZABADSÁGHARC IDEJÉBŐL

A MAGYAR IFJUSÁGNAK

IRTA

GAAL MÓZES

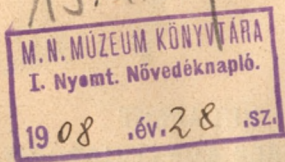
MÁSODIK KIADÁS

BUDAPEST

STAMPFEL-FÉLE KÖNYVKIADÓHIVATAL

(RÉVAI TESTVÉREK IROD. INT. R.-T.)

~~348 ea~~

I.

Boldog volt a költő, a sors, mely eddig üldözte kifáradott s azt mondá:

— Reá szolgáltál a boldogságra, légy hát boldogabb, minden halandó embernél.

A haza, mely eddig nem vette észre tapsolt neki, virágot szórt útjára s minden szavát leste, mohón szívta be a hangokat, melyek csodaszépek s mégis olyan egyszerűek voltak.

Haza vitte a bérces Erdély szomszédságából az ő édes társát; a pesti szegényes szoba átváltozott paradicsommá s a jóléthez, gazdagsághoz szokott asszonyka nem érezte a szegénységet. Ő volt Magyarország leggazdagabb asszonya, mert övé volt a Petőfi Sándor szíve, soha senkié úgy nem, mint az övé.

S mikor a költő ezt a boldog fészket raká, Magyarország egén gyülekeztek a vész felhői. Ott készítették Bécsben ezeket a vész-felhőket, avagy készült magától.

A kinek látó szeme volt, az látta, akinek érző szíve volt, az megsejtette, hogy készül valami.

Ó, a költőnek, kit születésekor homlokon csókolt a szabadság nemtője, előre meg kellett éreznie. A Széchenyi próféta lelke és a költő szíve hasonló anyagból valának.

Elnézegette, amint felesége szorgalmasan varrogatott az ablak mellett, Pest utcáira reá nehezedett az őszi köd, egy-két ember lézengett az utcán, azok is hazafele mentek, ilyenkor nem volt kedve senkinek sétálgatni.

A költő kezébe vette tollát és írt . . . írt . . .

Komor volt az arca, csak szeme lángolt néha, mikor reá vetette felesége arcára . . . aztán írt tovább. Mikor elkészült vele, fel és alá sétált a szobában, elolvasta még egyszer . . . szeretete volna félredobni, de az asszony nagyon kíváncsi volt:

— Mit írtál Sándor? Olvasd fel!

— Valami bolondság . . .

— Hadd halljam!

A költő olvasá:

„Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?

A ruhámat foltozgatod?

Rongyosan is jó az nekem . . .

Varrj inkább egy zászlót, feleségem!

Sejtek, sejtek én valamit,

A jó isten tudja, hogy mit,

De elég, hogy szól sejtésem . . .

Varrd meg azt a zászlót, feleségem!

*Nem maradhat így sokáig,
Mi, hogyan lesz: majd elvállik,
Elvállik a csatatéren . . .
Varrd meg azt a zászlót, feleségem!*

*Drága árú a szabadság,
Nem ingyen, de pénzen adják,
Drága pénzen . . . piros véren . . .
Varrd meg azt a zászlót, feleségem!*

*Ha ilyen szép kéz varrja meg,
A győzelem belészeret,
S mindig ott lesz közelében . . .
Varrd meg azt a zászlót, feleségem!*

Mikor olvasni kezdette, a költő hangja tompa, ércetlen volt, mire a végére jutott csengett a hangja, arca lángban égett s a lelkesedés olyan csodálatosan széppé tette.

Az asszony gyönyörködve nézett reá. Aztán a sejtelem megszállotta őt is:

— S ha valóban úgy találna lenni . . .

— Pedig úgy lesz . . . úgy! Eddig nem csaltak meg sejdítéseim. Mikor Károlyvárosból, mint obsitos katona, rongyosan, éhesen kutya-goltam Pápára, onnan Dunavecsére, majd Sopronba és Pozsonyba, ennek a mai boldogságomnak képe mentette meg lelkemet a két-ségbeeséstől . . . Előre láttam sokat, amint-hogy most előre látom a vihart.

— És nem remeg a szíved, Sándor?

— Nem.

— Itt hagynád ezt a kis fészket, hol olyan

boldognak érzed magad; itt hagynál engemet? . . .

A költő hallgatott. Szívét ezer érzés ostromolta; majd tréfára vette a szót s nevetve jegyzé meg:

— Mondtam, hogy bolondság az egész, egy kis poétai sejdítés . . . Lám . . . lám milyen szomorú lett az arcod, Juliskám? Én téged el nem hagylak . . . Te elhagytad érettem apádat, anyádat, én téged szeretni foglak még a síron túl is . . . Szeretném, ha két szívem volna, hogy egyiket odaadnám a hazának, a másik mindörökre melletted maradna.

És a fiatal asszony arcáról elvonult az árny . . . Tovább varrt . . . varrogatott.

Olyan boldog volt a kényes úrinő a költő egyszerű hajlékában. A kastély százados cserfáit, a pompás úri lakást elfelejtette a kis szobában a költő oldala mellett.

II.

Aztán jöttek a márciusi napok.

A nemzet költője odadobta ezer meg ezer ember szívébe égő fáklyáját a szabadság szeretetének . . . Budán, Pesten, az egész magyar hazában, sasszárnyakká váltak a „Talpra magyar“ repülő ívei, s merre eljutottak,

esküszó fakadt az ajkon s megtelt a szív lázzal . . . A költő szíve egyet dobbant s ezt visszhangozta a nemzet szíve.

— Örvendjen a te szíved — feleségem, — mondá a költő, midőn késő este a színházból haza jött . . . felsütött a mi napunk, a szabadság napja, megráztuk sámsoni erővel a mult avatag oszlopát és ledöntöttük . . . Oltárt építettünk a szabadságnak . . . Ó, ez dicső nap . . . százszor boldog, aki megérte . . . Bolond sejtés volt a harc, látod, vér nélkül kihajtott a szép virág . . . Jaj annak, aki el akarja hervasztani.

*Koszorús a haza homloka!
Szabadságból fontuk azt oda,
Ott is marad örök-mindétig,
Azt ugyan le róla nem tépik.*

*Egyszer volt csak rab-nép a magyar,
Többé lenni nem fog, nem akar.
Szabadságunk, aki hozzád nyúl,
Elbúcsúzhatik a világtul . . .*

Beszélt, szárnyas igévé vált minden szava, és hitvese szeliden simogatta a költő kezét, arcát. . . azt a kezét, mely a dicső gondolatokat leírta, azt a homlokot, melyben megszülettek.

Hiú volt az asszony s jól esett neki, hogy az ő férje a költőkirály . . . Szenvedélyes, ábrándos lelkű volt az asszony s ez a lázas idő jól illett hozzá.

— Ha a haza kérne tőlem, odaadnálak, Sándor . . .

— Bohó vagy! Hadd végezzék el a nagyok Pozsonyban, csináljanak törvényt, dobják el az avatag lomokat s építsék fel az új Magyarországot . . . de megbecsüljék a népet . . . mind egyenlők, szabadok akarunk lenni . . . Tenger a nép, hullámokat vet s forrong a kebele akkor is, mikor tükre síma. Eh, nem félttem én ezt a népet, ha a pokol minden ördöge ránk támadna is, mi győztünk és győzni fogunk.

— És az urak, a kiváltságaikra féltékenyek? . . .

— Velük vagy nélkülök, amint Kossuth mondta, . . . ha Petőfi nem volnék, Kossuth szeretnék lenni . . . Roppant hatalom van a kezében . . . félistenné nőtt a szó-hatalmával . . . Irigylem tőle . . .

— Petőfi Sándornak nincs oka rá.

— Milliók szívét tartja a kezében . . .

— A te birodalmad sem kisebb . . .

— Nekem sok mérges ellenségem van, ismerem őket, de nem félek tőlük. Hadd üvöltsenek reám . . . megyek a magam útján.

— A halhatatlanság felé visz, Sándor.

— Hiú asszonyka . . . De jól van ez így, jobb ha irigylük a férjedet, mint ha sajnálkoznának rajta. Most pedig te csak hajtsd le fejedet, édes hitvesem, álmodjál az új, a szabad magyar

hazáról, nekem még írnom kell valamit . . .
Az egész nemzetnek szól.

— Hadd maradjak én is ébren . . . Legyek
én az első, akinek felolvasod . . . Nem tudnék
aludni úgy sem.

A lámpás szelíd fénye reá esett a költő
arcára . . .

A toll serényen szaladt végig a papiro-
son . . . Hamar elkészült a prózában írt, a
szabad sajtót dicsőítő kiáltvánnyal:

Pest, március 15-ikén 1848. Ha tudnám, hogy
a hazának nem lesz rám szüksége, szívembe
mártanám kardomat s úgy írnám le haldokolva
piros véremmel e szavakat, hogy itt álljanak a
piros betűk, mint a szabadság hajnalsugárai.

Ma született a magyar szabadság, mert
ma esett le a sajtóról a bilincs. Vagy van
olyan együgyű, ki azt képzelje, hogy szabad
sajtó nélkül lehet bármely nemzetnek szabad-
sága? Üdvözlégyszületésed napján, magyar
szabadság! Először is én üdvözöllek, ki imád-
koztam és küzdöttem éretted, üdvözöllek oly
magas örömmel, a milyen mély volt fájdalmam,
midőn nélkülöztünk tégedet!

Ó, szabadságunk, édes-kedves újszülött,
légy hosszú életű e földön, élj addig, míg csak
él egy magyar, ha nemzetünk utolsó fia meg-
hal, borulj rá szemfedő gyanánt . . . S ha
előbb jön rád a halál, rántsd magaddal sírodba
az ez egész nemzetet, mert tovább élnie nél-
küled gyalázat lesz, veled hálnia pedig dicsőség.

... Ezzel köszöntelek, ez legyen útravalód az életben. Élj boldogul, nem kívánom, hogy ne találkozzál vészekkel a pályádon, mert az örökké nyugodt élet fél-halál de legyen mindig férfierőd a vészben diadalmaskodni! . . .

Késő éj van. Jó éjszakát szép csecsemő . . . szép vagy te, szebb minden országbeli testvéreidnél, mert nem fürödtél vérben, mint azok, téged tiszta örömkönnyek mostak; és bölcsöd párnái nem hideg, merev holttestek, hanem forró, dobogó szívek. Jó éjszakát! . . . ha elalszom, jelenj meg álmomban úgy, a milyen nagynak, ragyogónak, a világtól tiszteltnek én reméllek.“

. . . Mikor ez utolsó sorokat leírta, . . . a költő szeme megtelt könnyel . . . Sírt kimondhatatlan nagy boldogságában.

III.

Csakhogyz ez a boldogság nem tart sokáig.

A vér nélkül kivívott szabadságot csakhamar vérbe borítják. Titkos kéz működött Bécsben s ez a kéz csak sújtani szerette a magyar nemzetet. Hozzá szokott ehhez két század óta s mikor látta, hogy ime a nemzetnek megadták az új alkotmányt, minden követ

megmozgatott, minden eszközt jónak tartott arra, hogy hazánkat harcba keverje.

Nem volt nehéz dolog.

Kik velünk századokon át osztoztak örömben és bánatban, föltámadtak a más nyelven beszélő honfitársak: horvátok, szerbek, tótok és oláhok. Nem maguk jószántából, hanem bujtogató szavaktól elbódultan. Megkezdette Jellasich, folytatta Hurbán, majd a bánsági rácok s a balásfalvi gyűlés kolomposai Erdélyben. A horvát álmodozott külön Horvátországról, a rácnak új Rácország, a tótnak Tótország, az erdélyi oláhoknak Dákorománia kellett volna.

Mindenfelől vész hír jött s az új magyar kormány szemben e nehéz állapottal még tehetetlen volt. Egy része a minisztereknek a békés kiegyenlítést ajánlotta, mert a nemzet ügye az az igazság ügye volt, csak hogy minden kísérlet megghiúsult, hiszen éppen ott találtak ellenségre, hol a nemzet jogát védeni kellett volna; ekkor Kossuth kezdé meg csodaszámba menő munkásságát.

Hadsereget teremtett a földből . . . A hazaszeretet lángjával és a magyar szív vércseppjeivel írta meg kiáltványát, mely a nemzethez szólt, melytől még a holtak is megelevenedtek s az élők mintegy bűvös hatalom ígérete alatt mentek a táborba, odahagyták családjukat, a férj feleségét és gyermekeit, a gyermek anyját . . . s nem volt olyan feleség vagy anya, aki visszatartotta volna övéit . . .

Nem tudjuk azt mi megérteni e békeséges időkben, hogy minő világ volt akkor hazánkban,

Álomnak tűnik fel . . . fényes álom, melytől a lélek oly nehezen tud elszakadni.

Az utcákon nemzetőrök vonulnak keresztül. Egy-egy ujonnan toborzott honvédszázad dobszóra lép . . . Az ablakokból kendőt lobogtatnak feléjük . . . nem siratják, hanem irígylik az otthon maradók . . .

— Ó, be boldogok, hogy a csatába mehetnek . . .

Nem gondol senki arra, hogy vajjon visszatérnek-e ismét.

Tegnap még szorgalmasan dolgoztak a műhelyben, kinyitották boltjaikat, írtak kacska-ringós stilusban kereseteket, látogatták a beteget, prédikáltak a jámbor hívőknek, várták a tudós professzort, hogy tanuljanak tőle, fogták az ekeszarvát, avagy szilaj tűzzel térítették a rónaságon a ménest pattogó karikásaikkal — s ma vörös sipka a fejükön . . . dobszó a közös muzsikájuk, fegyver a vállukon, a „haza“ neve szívökben . . .

Mind egyformák, mind testvérek, a magyar hazának a gyermekei . . . Az anyát megtámadta gonosz ellenség, a gyermekek eljöttek, hogy megvédjék . . .

*

A költő lantjának húrjaiba kapott s a húrok zúgtak, zivatarnál hatalmasabban . . .

Aki hallotta e hangokat, az nem irtózott többé
a vértől, nem félt a haláltól, elfeledte apját,
anyját, gyermekét, menyasszonyát . . .

Trombita harsog, dob pereg,

Kész a csatára a sereg.

Előre !

Süvít a golyó, cseng a kard

Ez lelkesíti a magyart

Előre !

Föl a zászlóval magasra,

Egész világ hadd láthassa.

Előre !

Hadd lássák és hadd olvassák,

Rajta szent szó van : Szabadság !

Előre !

Aki magyar, aki vitéz,

Az ellenséggel szembe néz.

Előre !

Mindjárt vitéz, mihelyt magyar,

Ő s az isten egyet akar.

Előre !

Véres a föld lábam alatt,

Lelőtték a pajtásomat,

Előre !

Én sem leszek rosszabb nála.

Berohanok a halálba.

Előre !

Ha lehull a két kezünk is.

Ha mindnyájan itt veszünk is,

Előre !

Hogyha el kell veszni nosza,

Mi vesszünk el, ne a haza.

Előre !

Akiket ilyen szavak lelkesítettek, hogy ne rohantak volna akár az eleven tűzbe is . . . ?

Mikor pedig lángban állott egész Magyarország s a harctérről jöttek a tudósítások . . . Dicső győzelemről, a vörössipkások csodahősiességéről . . . hirdették Pesten a falragaszok . . . az otthon maradottak szíve megtelt büszke örömmel, a boldogság mámorában megfélekedtek — halottaikról is.

— Jellasichek fut . . . Roth hadát lefegyverezték . . .

Haj, hogy lelkesedett a forradalom költője . . . hogy húzta őt valami a csatatérre . . . Égett talpa alatt a föld, hitvány fegyvernek tartotta a tollat, mely csak fekete barázdát szánt a fehér papírra s nem vért ont . . .

Pedig azok, kiknek a szívét az ő fekete barázdái tüzelték fel, ontottak vért is eleget.

Iszonyú izgatottság martaléka volt Petőfi. Féktelen szenvedély viharzott a lelkében. A szabadságnak nem csak papja, hanem őrvjögője volt már, képzelete csak úgy tombolt; trónok felforgatásáról álmodozott, a francia forradalom rémes jelenetei izgatták szüntelen, vak gyűlölet szállotta meg s így írta költeményeit.

Mint a viharhadarak, vijjogva szállottak szerte a hazában s mindenfelé megdöbbenést keltettek.

Mikor meghallotta, hogy apja, az ötven-

két éves öreg ember is táborba sietett, többé már nem volt maradása.

Elvitte feleségét barátjához, Arany János-hoz Debrecenbe s ő maga beállott honvédeknek.

A költőből így lett katona, a szabadság dalnokából a szabadság harcosa.

Pedig ifjú hitvesének éppen akkor lett volna reá a legnagyobb szüksége.

*Kardot fogék kezembe lant helyett,
Költő valék és katona vagyok ;
Arany csillag vezérelt eddig, s most
Utamra piros éjszaka fény ragyog.
Isten veled, szép ifjú hitvesem,
Szívem, szerelmem, lelkem, életem !*

IV.

1848 januárius 10-dikén levelet írt Petőfi Kossuthnak. Azt kérte tőle, hogy helyeztesse át Bem táborához.

Az erdélyi hadak tábornokának, „Bem apó“-nak a nevét akkor már egész Magyarország ismerte, „csodaember“-nek tartották az öreget, kit a golyó nem fog, ki előtt ellenség meg nem állhat.

Melléje az ő iskolájába kívánczozott a költő. Mintha érezte volna, hogy ez az ember neki második apja lesz.

Kossuth teljesítette a költő kívánságát.

Petőfi újra elvált feleségétől, szívére szorította néhány hetes kis fiát, kibuggyant a könny szeméből . . . de mennie kellett . . . nem maradhatott.

Kocsira ült s Debrecenből Erdélynek vette útját. Mehetett bátorságosan, mert az „osztrolenkai oroszán” — úgy nevezték el a híres lengyel szabadsághóst, Bemet, rövid idő alatt Erdély déli részére szorította le az ellenséget.

Medgyesen a Mátyás-huszárok százada volt kvártélyon. Itt találkozott Lisznyay Kálmánnal, az ő költő barátjával:

— Hova Sándor?

— Bemhez, a legvitézebb magyar tábornokhoz, hadi iskolába — felelé büszkén a nagy költő.

— Nem elég fegyver-e a toll a te kezében?

— Látnom kell a dicsőséges harcot, hogy attól még jobban felbuzduljon bennem a magyar szív. Dicsőség immár csak Bem oldalán terem. Egy maga többet ér, mint a többi összesen.

A Mátyás-huszárok lelkesedve hallgatták, éljenriadallal fogadták a magyar szabadság merész lantosát.

Innen Nagy-Selyk felé vette az útját, mert úgy hallotta, hogy a derék-had ott táboroz.

Székely gyalogosok jöttek szembe kocsi-jával. Éppen az egyik csatadalát énekelték.

— Polgártársak, — kérde a költő — merre találok a fővezért?

— Amott la, a szürkén lovagol az őrnagy, attól kérdezze meg az úr — felelé egy tömzsi háromszéki legény.

Petőfi a kocsiról leugrott s az őrnagyhoz sietett.

— Őrnagy úr, sziveskedjék útba igazítani, hogy hol találok meg a tábornokot.

— A tüzekek után jön . . . Miért keresi?

— Az ő seregébe osztott be a hadügy-miniszter Kossuth parancsára.

— Neve?

— Petőfi.

— Micsoda!? . . . Ön az a híres poéta?

— Az vagyok, őrnagy úr.

Epillanatban éljen-zúgás támadt, a sorokból kiléptek a katonák, körülzönlöttek a költőt . . . Boldog volt, aki kezét szoríthatott vele.

Mikor Bemnél jelentkezett, az öreg, csúnya kis ember, szürke, apró szemei felcsillantak . . .

— Ah, Petőfi . . . Sie! . . .

— Rendelkezzék kardommal, tábornok úr!

— mondá németül a költő . . .

— A szívére van szükségem, — kapitány . . . a szívére . . .

A rettenthetetlen hős a magyar költőt megölelte . . .

Ettől a pillanattól kezdve oly viszony fejlődött ki közöttük, mint apa és fiú között.

A költő lelkesedve mondá Bem hadsegédének, midőn tőle távozott:

— Ez a csúf, öreg lengyel az én második apám lett. Mint egy hadisten emelt magához. Ágyúdörgés közt született, orosz vérrel keresztelkedett s a szabadságharc iskolájában tanult.

V.

Arról azonban szó sem volt, hogy Bem a költőt valamelyik ezredhez osztotta volna be. Már néhány nap múlva megjelent a napi-parancs, melyben a tábornok Petőfi Sándor kapitányt maga mellé rendelte be s megtette a tábornok hadsegédévé.

— Ön nem fog részt venni a csatákban, nem engedem. Mikor kedve kerekedik, írjon egy-egy verset, azt majd kiosztjuk a vitézek között.

Hiába való lett volna minden tiltakozás. „Bem apó“ nem tűrt semmiféle ellenmondást.

Egy nap, mikor Szeben ostromára készültek, így szólott hadsegédéhez:

— Holnap evvel a levéllel Debrecenbe megy a hadügyminiszterhez. Két hét múlva a táborban legyen.

— Hamarább is itt leszek, tábornok úr!

— Semmi ellenkezés, kapitány . . . Önnek ott van a felesége és a kis gyermeke . . . mi ? . . .

— Ott vannak, tábornok úr !

— A gyermek nem rég született . . .

— Harmadfél hónapos . . .

— Jól van, náluk töltsön néhány napot ! . . .

És a tábornok csúnya arcát megaranyozta, széppé tette a szeretet. A költő szíve megtelt szent érzelemmel . . . Ime, ez a viharokban, csatákban megöszült csoda-ember, mily gyöngéd tud lenni irányában.

A vizaknai véres csata, a kivívott győzelem tollat adott a hadsegéd kezébe. És írta a következőket :

*Négy nap dörgött az ágyú
Vizakna s Déva közt,
Ott minden talpalatnyi
Földet vér öntözött.*

*Fehér volt a világ, szép
Fehér hó este be,
Úgy omlott a piros vér
A fehér hóra le.*

*Négy hosszú nap csatáztunk
Rettentő vad csatát,
Minőt a messzelátó
Nap csak nagynéna lát.*

*Ó Bem, vitéz vezérem,
Dicső tábornokom ;
Lelked nagyságát könnyes
Szemekkel bámulom.*

*Nincsen szám elbeszélni
Nagy hősiségedet . . .
Csak néma áhítattal
Szemléllek tégedet.*

*S ha volna ember, kit, mint
Istent imádanék,
Meghajlanék előtted
Térdem, meghajlanék.*

*Nekem jutott a vészes
Dicsőség, hogy veled
Jártam be, ó vezérem,
A csatatéreket.*

*Sokan elhagytanak, te
Rendíthetetlen agg,
De úgy-e téged, úgy-e
Én el nem hagytalak?*

*S lépésid mind halálig
Követni is fogom,
Ó Bem, vitéz vezérem
Dicső tábornokom.*

Ezt a költeményt a táborban lelkesedve olvasták . . . Az imádott tábornok dicsőítése volt; a legnagyobb magyar költő tette Bem fejére a halhatatlanság koszorúját . . .

Az „öreg“ magához hívatta hadsegédét s kérte, hogy fordítsa le franciára azt a verset, mert magyarul csak ezt a két szót tudja: „honvéd“ . . . „előre!“ . . .

Mikor a költő lefordította, apai szeretettel megveregette a vállát . . . Jól esett az öregnek mert szeretetet olvasott ki minden szavából a költőnek.

VI.

Bem ismét elküldte hadsegédét Debrecenbe a hadügyminiszterhez.

Mészáros Lázár, a hadügyminiszter, midőn a nála jelentkező kapitányt nyakravaló és keztyű nélkül látta, méltó felháborodással szólott hozzá:

— Kapitány úr, menjen haza s öltözzék el úgy, mint katonához illik, nyakravaló és keztyű nélkül ne lássam meg, mert így jelentkezni illetlenség.

Petőfi szalutált és távozott.

Másnap a hadügyminiszter ezt a levelet kapta a Bem hadsegédétől:

— Tisztelt hadügyminiszter úr! Megfontoltam a dolgot, melyért tegnap magához hivatott Ön s annak következtében jelentem, hogy kapitányi egyenruhámat levetettem, miután azt nyakravaló nélkül egyáltalán viselni nem lehet s miután a nyakravaló nemhordás miatt több leckéztetést vagy pláne kényszerítést nincs kedvem tűrni. Önök letéphették rólam az egyenruhát, de nem téphetik ki kezemből a kardot . . . teljesíteni fogom hazafiúi kötelességemet egyszerű polgári ruhában is.“

Ezt írta a szenvedélyes, hirtelen haragú költő. Szavának is állott. Neki már nem volt élet az élet, ha Bem mellett nem veheti ki

részét a harcból, mely akkor még dicsőséges volt.

Kis fiával el-eljátszadozott, feleségének beszélt arról a legendaszerű hősről, kinél nagyobbat nem szült a világ . . . Majd felpakolta őket egy kocsira s levitte Szalontára Arany Jánosékhoz.

— Viseld gondjukat, János — mondá, megható, szomorú hangon, — nekem mennem kell . . . lelkem megölne, ha elvonulnék a csaták zajából . . . Végzetem hajt . . . valami azt súgja, hogy szükség van Petőfire.

A kis gyermek nyöszörgött a bölcsőben . . . Sápadt, vézna kis portéka volt . . . Az apa szíve vérzett, mikor e gyermekre nézett és a hitvesre, kit ismét mások istápolására bíz . . .

Minő lángoló szabadságszeretet tölthette el, hogy mégis ment az ő dicső hadvezéréhez . . . Talán megújult egykori sejtelme:

Ott essem el én

A harc mezején,

Ott folyjon az ifjúi vér ki szivemből . . .

Ki tudná megmondani? Ki láthatott be a szív redőibe? . . . Ott termett az erdélyi táborban s jelentkezett Bemnél mint önkéntes. A tábornok jól tudta, hogy mi történt a hadügyminiszter és a költő között, mert Mészáros Lázár annak idején közölte Petőfi levelét minden megjegyzés nélkül a hivatalos lapban.

Korántsem vonta kérdőre tehát az ő

szerette fiát, hanem egyszerűen meghagyta rangját, oda állította újra maga mellé hadsegédnek s még szigorúbb rendeletet adott ki arra nézve, hogy meg ne próbálja a harcba keveredni, hanem annál buzgóbban írjon gyújtó harci dalokat.

— Ha elesik a legvitézebb honvédem — mondá az öreg — akad helyette akár száz is ebben az országban, de Petőfi Sándor csak egy van az egész világon.

Ismét a régi bizalom, a régi szeretet volt közöttük. Midőn Bem a diadalmas csaták után a vitézek között kiosztotta az érdemjeleket, gondoskodott kedves fiáról is. Mert e diadalokban a költő lánglelkének is volt jókora része, megjutalmazta őt is.

Oda ment hozzá s a törzstisztek szemeláttára saját kezével tűzte mellére az érdemjelt.

— Balkezemmel tűzöm ide — mondá — balfelől dobog a szívem . . . aztán megölelte, melegen a szívére szorította.

E szép jelenet láttára bizony nem egy vitéznek a szeméből kicsordult a könny.

— Tábornokom — mondá reszkető hangon a költő — többel tartozom önnek, mint atyámnak; atyám csak életet adott nekem, ön pedig becsületet.

VII.

Néhány hónappal utóbb lesújtó hírt hallott Pestről: haldoklik az édes anyja.

Sietett Pestre, hogy még láthassa. Mert az ő fiúi szeretét még az ágyúk dörgése sem tudta megölni, azt a szelid, áldott édes anyát, kiről a békesség napjaiban olyan sok szép költeményt írt, kimondhatatlanul szerette.

Hitvesével érkezett Pestre — de már későn.

Az élet küzdelmében, az örökös aggodalomban kifáradt anya ott feküdt a ravatalon.

Már csak a temetéséről gondoskodhatott. Oda temettette a Józsefvárosi temetőbe az apja mellé, ki néhány hónappal az előtt halt meg, ő is a nélkül, hogy a fiától végső búcsút vehetett volna.

A fájdalom sokkal nagyobb volt, hogysem rögtön visszatérhetett volna tábornoka mellé. Ott maradt Pesten, a zúgligetben vett lakást s dolgozott szorgalmasan.

Komor, izgatott volt. Csak olyankor önté el arcát lelkes pír, ha Budavára felől ágyúdörgést hallott, pedig hallhatott eleget, mert Görgei hada akkor ostromolta Budavárát.

— Óh, ha ott lehetnék én is! — kiáltá fel szenvedélyes vággyal! . . . De engem csak Bem ért meg, a többi mind nyakravalóval akarná megmenteni a hazát . . . Bem kinevezett

örnaggyá, de a hadügyminiszter tudni sem akart róla . . . Ez a magyar átok, mely századok óta emészt minket . . .

Felesége csillapította:

— Ne légy ingerült, Sándor, te már eleget tettél, nem mondhatja senki, hogy karddal is, tollal is nem szolgáltad e szent háború ügyét . . .

— Mondjanak bármit, nem törődöm vele . . . Csak azt tudom, hogy Bemen kívül senki sem becsült meg; tudom, hogy ennek a szegény nemzetnek éppen most volna szüksége lelkesítőre . . .

Majd felsüt újra a te napod . . .

— Soha többé! . . . Ínség a jutalom, vád és méltatlanság . . . Szegény magyar szabadság a véremen váltanálak meg . . . a véremen!

A szabadság nagy költője valósággal ínségben élt . . . De hát azokban a lázas időkben ki törődött volna vele? . . .

Budavisszafoglalása, Görgeifényesdiadalai, Windischgraetz kiszoríttatása eleinte avval kecsegtették a nemzetet, hogy most már nem-sokára vége lesz a harcnak, az igazság és jog, melyért küzdött, diadalra jut.

Nagyon csalódtak.

Az osztrák hadsereg főparancsnokává a kegyetlenségéről hirhedt Haynau tábornokot nevezték ki, Oroszországot pedig segítségül hívták.

A költő lelke még egyszer, utóljára felölti égi szárnyát, magasba röpköd, lehozza a reményt

nemzetének, hogy új életet öntsön a kifáradt
vitézek szívébe és karjába:

*Itt a próba, az utolsó
Nagy próba :
Jön az orosz . . . jön az orosz
Itt is van már valóba.
Eljött tehát az utolsó
Ítélet,
De én attól sem magamért,
Sem hazámért nem félek.*

*Miért félnék az ítélet
Napjátul ?
Féljenek ők, kik viselik
Magukat oly galádul,
Kik rátörnek az ártatlan
Magyarra,
Most veri meg az úristen
Mindenható haragja.*

*Föl hazámnak valamennyi
Lakója,
Ideje hogy tartozását
Minden ember lerója.
Ki a házból, ki a síkra
Emberek !
Most az egész Magyarország
Legyen egy nagy hadsereg !*

*Minden, ami szent előttünk,
Kockán van,
Ha a világ támad is meg
Győznünk kell e csatákban :
Ha milljómnak el kell veszni,
Vesszen el !
Ki fogna most fukarkodni
Életével, vérivel ?*

*És te Isten, magyarok nagy
Istene,
Légy népeddel, hű népeddel
Jó népeddel légy vele!
Tedd hatalmas fiaiának
Lelkére,
Világdöntő haragodat
Fegyvereink élére!*

Így dalolt szent lelkesedésben a költő. Vajjon hitte-e, remélte-e, hogy ezt az utolsó, nagy próbát kiállja a nemzet? . . . Avagy sötét sejtelem szállotta meg s a kétségbeesés fekete hollóját galambnak festette? A vészmadár hangját menydörgő harci-kiáltással elnémítani a saját, meg nemzete szívében.

VIII.

A hadügyminisztertől gögösen elutasított kapitány s el nem ismert őrnagypolgári öltözetében, vászonkabátban ismét csak az erdélyi tábor felé tartott.

Rozoga szekér vitte Petőfit és Egressy Gábort, a lánglelkű magyar színészt. Azt, ki a márciusi nagy napokban a „Talpra magyar!”-t írta s aki azt a nemzeti színházban elszavalta, együtt siettek Bem táborába.

Bereck tájékán találkozott a költő Bemmellel.

Az öreg tábornok hintóban ült, többé már nem tudta megülni a lovat . . . Mikor megpillantotta az ő kedves fiát, ölelésre tárta ki a karját . . .

Megcsókolta a költőt és sírt örömeiben, hogy újra láthatja. Rögtön jelentette a hadügyminiszternek, hogy Petőfi Sándor őrnagy, ki a hadügyminiszter (Klapka volt akkor) gyalázatos bánásmódja miatt állásától leköszönt, a mai napon, mint hadsegédem újra szolgálatba lépett.

Másnap Székely-Keresztúron ütöttek tanyát. Bem a kastélyban hált, Petőfi egy Varga Zsigmond nevű székely úriembernél.

A házigazda a nagy költőt a legnagyobb tisztelettel fogadta, a házigazda leánya pedig kérte szépen a reggeli kávé után, hogy szavalja el egyik költeményét.

Petőfi egy pillanatig, mintha azon gondolkozott volna, hogy melyiket válaszszá, végre elkezdé az „Egy gondolat bántengemet“ kezdetű gyönyörű költeményét, melyet még a békesség idejében írt . . . Csodálatos tűzzel, mintha a jövő feltárult volna lelke szemei előtt . . . menydörgé a csatariadalt:

Ha ajkam örömteli végszava zendül,

Hadd nyelje el azt az acéli zörej,

A trombita hangja, az ágyúdörej.

S holttestemen át

Fújó paripák

Száguldjanak a kivírt diadalra . . .

Ó, hogy lángolt a szeme, hogy rezgett minden idegszála, midőn e hatalmas szavakat mondá . . .

1849. július 31-én történt ez.

Bem Segesvár felé vette az útját kisdud seregével; mindössze négyezer katonája és hat ágyúja volt. A Segesvár felől jövő Lüders orosz tábornoknak tizennyolcezer emberből állott a serege.

A Fejéregyháza felé haladó erdélyiek nem is álmodták, hogy még az nap ütközetre kerül a dolog, mert híre-hamva sem volt a közelben az ellenségnek.

Petőfi kocsin követte a sereget, mert sem lova, sem katonai ruhája nem volt. Vászonnadrág, vászon blúz, lebernyeges porköpeny és katonasapka volt a ruházata.

Bem újra szigorúan megparancsolta neki, hogy a csatába bele ne keveredjék, hiszen fegyvere sincsen, a mivel védhetné magát.

Fehéregyházához érve hallották az ellenséges ágyúknak első moraját.

Bem rögtön az ágyúkhöz sietett s tábori látsövével kémlelt a távolban, hogy minél előbb feleljen a muszka ágyú szavára.

Az oroszok a közeli Segesvárt foglaltak állást s onnan kezdték meg délelőtt 9—10 óra között a tüzelést.

A rettenhetetlen Bem jól szemügyre vette az oroszok állását, aztán oda lépett az egyik ágyúhoz . . . Neki szegezte arra a pontra,

ahol egy orosz tábornokot látott s aztán vezénylet:

— Tűz!

Süvöltött, repült a golyó . . . Oda ment, hova az ágyúk hadistene irányozta . . . Az orosz tábornoknak: Skariatinnak vége volt.

Az oroszok e veszteség láttára megzavarodtak egyik-másik bomladozott . . . Altalánosnak tetszék a zavar és Bem váratlanul kiadta a parancsot a támadásra.

Minden tettében villámgyors volt.

A honvédek szuronyt szegezve rohantak le a fehér-egyházi dombról s egyenesen neki vágtak az oroszoknak.

— Most vagy soha! . . . Előre! Előre!

Petőfi a híd karfájára dülve nézte e rohamot . . . Nem mehetett velők . . . De ott volt a lelke az a tüzes lélek, mely magas álmaiban dicsőséget láttatott ezer meg ezer magyar vitézzel . . .

— Győzni fogunk . . . mondá magában . . . Isten nem hagyhat el minket . . . Ni, már összecsaptak . . . Amott a Mátyás-huszárok szorítják hátra a muszkát, emitt a székely honvédek szúrják-vágják . . . Csak előre, előre, édes véreim! Az orosz tartja még magát, de a derékhad sorai ritkulnak . . . hátrál Lüders . . . miénk a győzelem.

Hozták a sebesülteket.

Az orvos alig húsz lépésnyire a költőtől

fürészelte le a kezeket, lábakat, kötözgette a tátongó sebeket, melyeket orosz golyó lőtt a magyar testbe . . . A vér szivárgott . . . foszlányokká tépett ing alig győzte beinni . . . Halálhörgés . . . fájdalmas kiáltás a közelben s amott folyt ádázul a harc.

A oroszok sorai ismét tömören állottak . . . Nem engedett a magyar . . . mintha azt érezte volna, hogy ettől a harctól függ hazájának a sorsa, ismét csak visszaszorították az oroszokat.

Bem lángesze, halált megvető bátorsággal csodákat mívelt most is. Délután két órakor lett a csata legádázabb . . . Aratott a halál, golyók süvöltöttek a levegőben, a sorok kétségbeesetten ritkultak. Bem kocsija hol itt, hol ott látszott . . . Őt nem fogta a golyó.

Ekkor hirtelen nagy riadalom támadt a magyarok között. A hátsó csapatok futni kezdettek, a honvédek zárt sorain két ezred orosz dsidás tört keresztül . . . jobbról és balról lovas kozákok tüntek fel, kik a Küküllőn úsztatva keresztül, oldalba fogták Bem seregét . . .

Most már el volt veszve minden.

Győzni már nem lehetett, csak meghalni vagy elmenekülni. Bem maga is intett a kocsisnak, hogy csapjon a lovak közé . . . A huszárok eszeveszetten száguldottak neki a sík mezőnek . . .

Az oroszok mindenütt nyomukban.

Mondják, hogy Bem kocsija felfordult s ő maga a holtak közé feküdve bevárta az éj

sötétségét s úgy szabadult meg csodálatos módon.

Az apa megszabadult, de a fiú . . . a hadsegéd ott maradt. Abban az iszonyú nagy fejetlenségben, zűrzavarban, mely a magyar sereg bomlásakor uralkodott, mindenki csak magára gondolt és csak magára gondolhatott.

Petőfi azon vette észre magát, hogy ő is együtt fut a futókkal . . . merre, hova . . . ugyan ki tudta volna megmondani? . . . Lovas kozákok üldözték a futó magyarokat, akit utólértek, azt irgalmatlanul lekaszabolták.

Ez volt bizonyára ez, a nagy költő sorsa is.

Mit tudta az a vad kozák, midőn kardjával ketté hasította fejét, hogy egy tüneményes agyat hasított ketté: melynek dicső gondolatjait a minden oroszok cárijának töméntelen kincse nem tudja kárpótolni? . . .

A vad kozák lándsája nem kérdezte, hogy minő szívbe fúródik . . . Elállította annak verését örökre . . .

Összetaposták a futó paripák, a többi holttesttel egy garmadába raktáks eltemették . . .

Közös sírba került azokkal, akikkel közös eszméért lángolt. Ó ez a sír méltó hozzá . . .

Csakhogy jóslata félig teljesedett csupán.

Ott esett el a harcmezején, de a győzők örömrivalgása nem a magyar szabadságnak szólt, a szabadság megölői diadalmaskodtak.

Ó, be jó, hogy ezt nem érte meg!

Bem napokig, hetekig várta őt . . . Valami babonás sejtelem szállotta meg az öreget, hogy az ő fia nem veszhetett el a csatában.

Izgatottan kérdezte minden katonájától, hogy látták-e Petőfit? . . .

Nem látta senki.

Az a hit, hogy Petőfi él valahol még azután is, az elnyomatás korának szomorú napjaiban megújult. Azt hitték, hogy rabláncra füzte az orosz s elvitte magával Szibériába . . . az ólombányákba . . .

Nem vitte el.

Hazajöttek a magyar foglyok közül többen, de senki sem beszélt Petőfiről . . .

Nyugszik csendesen abban a földben, melyet oly határtalanul szeretett. A nagy idők szomorú befejezését nem érte meg.

A világosi fegyverletétel úgyszintén megölte volna.

JÓKAI MÓR ≡

ÖSSZES MŰVEI

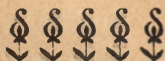
NEMZETI KIADÁSA

2000 IVEN,
ERŐS PAPIRON,
NYOLCZADRET
ALAKBAN.
DISZKÖTÉSSEN,
KÖTETENKÉNT
ÁTLAG 20 IVVEL.

100 KÖTETBEN, VÁSZONDISZKÖTÉSSEN 500 K.

100 „ FÉLBÖRKÖTÉSSEN . . 580 „
100 „ FÜZVE 400 „

A 100 kötetes nemzeti kiadás tartalomjegyzéke.

1. Erdély aranykora.	38. A magyar előidőkből.	74/75. A kis királyok. I/II.
2/3. Törökvilág Magyarországon. I/II.	Egy asszonyi hajsza.	76. A tengerszemű hölgy.
4/5. Egy magyar nábob. I/II.	37. Novellák.	77/78. A lélekidomár. I/II
6. Kárpáthy Zoltán.	38/40. Színművek. I/III.	79. A gazdag szegények.
7. A janicsárok végnapjai. — Fehér rózsza.	41. Szerелем bolondjai.	80. Rákóczy fia.
8. Hétköznapok.	42. Fekete gyémántok.	81/82. Fráter György. I/II.
9. A régi jó táblabírák.	43/44. Eppour si muove.	83. Péter Péter. — Asszonyt kísér.
10. Csatakepek a magyar szabadságharczából.	És mégis mozog a föld. I/II.	84. A cigánybáró. — Minden poklokon keresztül.
11/18. Dekameron. I/III.	45/46. Az arany ember. I/II.	85. Nincsen ördög. — A Maglay-család. — A ki holta után áll bosszut.
14. Árnyképek.	47/48. Enyém, tied, övé I/II.	86. A fekete vér. — Lenczi fráter.
15. Szegény gazdagok.	49. Virradóra.	87. A két Trenk. — Trenk Frigyes.
16. Népvilág.	50. Föld felett és víz alatt.	88. Sárka rózsza. — A Kráo. — A három királyok csillaga.
17. Politikai divatok.	51. Rab Ráby.	89. Magnéta. Tégy jót.
18. Szomorú napok.	52/53. A jövő század regénye. I/II.	90. De kár megvénülni.
19. Véres könyv.	54/55. Az élet komédiásai. I/II.	91. Napraforgók és újabb beszélek.
20. Délvirágok. — Oceánia.	56. A Damokoszok.	92. Őszi fény és újabb elbeszélések.
21. Hangok a vihar után.	57. Szép Mihál.	93. Mesék és regék.
22. Vadon virágai.	58. Targallyak.	94. A barátfalvi lévita. Újabb elbeszélések.
23. Erdélyi képek.	59. Egész az északi pólusig. — A ki a szívét a homlokán hordja.	95. Levente. — Utazás egy sirdomb körül.
24. Új földesur.	60. Bálványos vár.	96/97. Életemből. I/II.
25. Milyenek a nők. Milyenek a férfiak.	61. Megtörtént regék.	98/99. Költemények. I/II.
26/27. Egy az Isten. I/II.	62/63. A kik kétszer halnak meg I/II.	100. A Jókai jubileum története.
28. Mire megvénülünk.	64. Görög tűz.	
29/30. A köszívű ember fia. I/II.	65. Egy hírhedett kalandor.	
31. Az elátkozott család.	66. Szabadság a hó alatt.	
32/33. Névtelen vár. I/II.	67/68. Szeretve mind a vérpadig. I—II.	
34. Felfordult világ. — Észak honából. — A debreczeni lunátikus.	69. Még egy csokrot.	
35. Szélcsend alatt. — Az életből ellesve.	70. Egy játékos, a ki nyer.	
	71/72. A löcsei fehér asszony. I/II.	
	73. A három márványfej.	

ABONYI LAJOS

MUNKÁI ≡

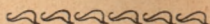
Első egyöntetű ≡
illusztrált diszkia-
dás 20 kötetben

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

ENDRÖDI SÁNDOR

ILLUSZTRÁLTÁK

GARAY ÁKOS, GARA RICHÁRD
POGÁNY WILLY ÉS SARKADI EMIL

Egy-egy kötet ára
fűzve 4 kor., rend-
kívül diszes vászon-
kötésben 6 korona

Tartalom:

- A mi nótáink.** Regény 2 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.
A fonó krónikája. Elbeszélések 2 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.
Itt a szép Alföldön. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Az egyetem pallosa. Regény 1 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.
Árvaleányhaj. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos, Gara Richárd és Sarkadi Emil rajzaival.
Magduska öröksége. Regény, Garay Ákos rajzaival. — **A pénz molnár románcza.** Elbeszélés, Gara Richárd rajzaival. A kettő 1 kötetben.
Apró regények. 2 kötetben, Gara Richárd rajzaival.
E két kötet tartalma: **Az özvegy tehénkéje.** — **A Tyuki prókátor kliensel.** — **A fejetlen barát.** — **A fekete kutya**
Kenyér és becsület. Regény 2 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Ágról-ágra. Elbeszélések 1 kötetben, Pogány Willy rajzaival.
A betyár kendője. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Kandalló mellett. Elbeszélések 1 kötetben, Pogány Willy rajzaival.
Az utolsó kuruczvilág. Regény 2 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Pásztortűz. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Tarlóvirágok. Elbeszélések 1 kötetben, Pogány Willy rajzaival.
Emlékek. — **Életrajz.** 1 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.

Mikszáth Kálmán Összegyűjtött Munkái

Uj olcsó kiadás

Ára kötetenként, füzve 4 kor.
Diszkötésben 6 kor.

Minden kötet külön is kapható

Az eddig megjelent 28 kötet tartalma:

- I. **A tekintetes vármegye.** Igaz történetek, 4-ik kiadás.
- II. **Az apró gentry és a nép.** Harmincz kis elbeszélés. 3-ik kiadás.
- III. **Nemzetes uramék.** (Mácsik a nagy erejű.) Regény 3-ik kiad.
- IV. **Pipacsok a bűzaban.** Tizen-nyolcz elbeszélés.
- V. **Tavaszi rügyek.** Elbeszélések az ifjuságról. 2-ik kiadás.
- VI. **Urak és parasztok.** Huszonkét elbeszélés.
- VII. **A két koldusdiák.** A mi a lelket megmérgezi.
- VIII. **Club és folyosó.** Politikai ötletek és rajzok. 2-ik kiadás.
- IX. **A beszélő köntös.** Regény. **A lohinai fű.** Elbeszélés. 2-ik kiadás.
- X. **Pernye.** Tizenöt elbeszélés 2-ik kiadás.
- XI. **A kis primás.** — Magyarország lovagvárai regékben. 2-ik kiadás
- XII. **Ngos Katángthy Menyhért** képviselő ur viszontagságos élete, ka andjai, szerencsétlensége, szerencséje és művei.
- XIII. **Besztercze ostroma.** Egy különöz ember története.
- XIV. **Szent Péter esernyője.**
- XV. **Kisértet Lublon és egyéb** elbeszélések.
- XVI. **Az uj Zrinyiász.** Társadalm és politikai satyrikus rajz.
- XVII. **A tót atyafiak.** Elbeszélések és rajzok róluk. — **A jó palócok.** Tizenöt apró történet.
- XVIII. **Prakovszky. A süket kovács.** Egy választás Magyarországon, vagy a körtvélyesi csiny.
- XIX. **A gavallérok.** — **A demokraták.** — **Ne okoskodj Pista.**
- XX. **Azeladó birtok.** — **Galamb a kalitkában.** — **Páva a varjuval.**
- XXI. **Akli Miklós.** Humoros regény.
- XXII. **A szellstyei asszonyok.**
- XXIII. **Mikor a méceses már csak pislog.**
- XXIV. **A vén gazember.**
- XXV. **Világít este a Szentjánosbogár is.**
- XXVI—XXVII. **Jókai Mór és kora.**
- XXVIII. **A fekete kakas és 3 más** elbeszélés.

1907—1908-ban jelenik meg:

- XXIX—XXX. **Különös házasság** Regény.
- XXXI. **Öreg szekér, fakó hám.**
- XXXII—XXXIII. **Az én kortársaim.**
- XXXIV. **Mikszáth-szótár.**

További kötetek előkészületben.

JÓKAI MÓR ≡

ÖSSZES MŰVEI

NEMZETI KIADÁSA

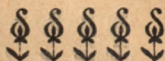

2000 IVEN,
ERŐS PAPIRON,
NYOLCZADRET
ALAKBAN,
DISZKÖTÉSSEN,
KÖTETENKÉNT
ÁTLAG 20 IVVEL.

100 KÖTETBEN, VÁSZONDISZKÖTÉSSEN 500 K.

100 „ FÉLBÖRKÖTÉSSEN . . 580 „

100 „ FÜZVE 400 „

A 100 kötetes nemzeti kiadás tartalomjegyzéke.

1. Erdély aranykora.	36. A magyar előidőkből.	74/75. A kis királyok. I/II.
2/3. Törökvilág Magyarországon. I/II.	Egy asszonyi hajsza.	76. A kerszemű hölgy.
4/5. Egy magyar nábob. I/II.	37. Novellák.	77/78. A lélekidomár. I/II.
6. Kárpáthy Zoltán.	38/40. Színművek. I/III.	79. A gazdag szegények.
7. A janicsárok végnapjai. — Fehér rózsza.	41. Szerelem bolondjai.	80. Rákóczy fia.
8. Hétköznapiak.	42. Fekete gyémántok.	81/82. Fráter György. I/II.
9. A régi jó táblabírák.	43/44. Eppour si muove.	83. Péter Péter. — Asszonyt kísér.
10. Csataképek a magyar szabadságharczából.	És mégis mozog a föld. I/II.	84. A cigánybáró. — Minden poklokot keresztül.
11/18. Dekameron. I/III.	45/46. Az arany ember. I/II.	85. Nincsen ördög. — A Maglay-család. — A ki holta után áll bosszút.
14. Árnyképek.	47/48. Ényém, tied, övé I/II.	86. A fekete vér. — Lenczi fráter.
15. Szegény gazdagok.	49. Virradóra.	87. A két Trenk. — Trenk Frigyes.
16. Népvilág.	50. Föld felett és víz alatt.	88. Sárka rózsza. — A Kráó. — A három királyok csillaga.
17. Politikai divatok.	51. Rab Ráby.	89. Magnéta. Tégy jót.
18. Szomorú napok.	52/53. A jövő század regénye. I/II.	90. De kar megvénülni.
19. Véres könyv.	54/55. Az élet komédiásai. I/II.	91. Napraforgók és ujjak beszélnek.
20. Délvirágok. — Oceánia.	56. A Damokoszok.	92. Őszi fény és ujjak elbeszélések.
21. Hangok a vihar után.	57. Szép Mihál.	93. Mesék és regék.
22. Vadon virágai.	58. Targallyak.	94. A barátfalvi lévita. Ujjak elbeszélések.
23. Erdélyi képek.	59. Egész az északi pólusig. — A ki a szívét a homlokán hordja.	95. Levente. — Utazás egy sirdomb körül.
24. Új földesur.	60. Bálványos vár.	96/97. Életemből. I/II.
25. Milyenek a nők. Milyenek a férfiak.	61. Megtörtént regék.	98/99. Költemények. I/II.
26/27. Egy az Isten. I/II.	62/63. A kik kétszer hálnak meg I/II.	100. A Jókai jubileum története.
28. Mire megvénülnünk.	64. Görög tűz.	
29/30. A kőszívű ember fiai. I/II.	65. Egy hirhedett kalandor.	
31. Az elátkozott család.	66. Szabadság a hó alatt.	
32/33. Névtelen vár. I/II.	67/68. Szeretve mind a vérpadig. I—II.	
34. Felfordult világ. — Észak honából. — A debreczeni lunátikus.	69. Még egy csokrot.	
35. Szélcsend alatt. — Az életből elcsave.	70. Egy játékos, a ki nyer.	
	71/72. A löcsei fehér asszony. I/II.	
	73. A három márványfej.	

ABONYI LAJOS MUNKÁI

Első egyöntetű =
illusztrált diszkia-
dás 20 kötetben

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

ENDRÖDI SÁNDOR

ILLUSZTRÁLTÁK

GARAY ÁKOS, GARA RICHÁRD
POGÁNY WILLY ÉS SARKADI EMIL

Egy-egy kötet ára
fűzve 4 kor., rend-
kívül diszes vászon-
kötésben 6 korona

Tartalom:

- A mi nótáink.** Regény 2 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.
A fonó krónikája. Elbeszélések 2 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.
Itt a szép Alföldön. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Az egyetem pallosa. Regény 1 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.
Árvaleányhaj. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos, Gara Richárd és Sarkadi Emil rajzaival.
Magduska öröksége. Regény, Garay Ákos rajzaival. — **A pénz molnár románcza.** Elbeszélés, Gara Richárd rajzaival. A kettő 1 kötetben.
Apró regények. 2 kötetben, Gara Richárd rajzaival.
E két kötet tartalma: **Az özvegy tehénkéje.** — **A Tyuki prókátor kliensel.** — **A fejetlen barát.** — **A fekete kutya.**
Kenyér és becsület. Regény 2 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Ágról-ágra. Elbeszélések 1 kötetben, Pogány Willy rajzaival.
A betyár kendője. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Kandalló mellett. Elbeszélések 1 kötetben, Pogány Willy rajzaival.
Az utolsó kuruczvilág. Regény 2 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Pásztortűz. Elbeszélések 1 kötetben, Garay Ákos rajzaival.
Tarlóvirágok. Elbeszélések 1 kötetben, Pogány Willy rajzaival.
Emlékek. — **Életrajz.** 1 kötetben, Sarkadi Emil rajzaival.

